

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.4.11>

BEZPIECZEŃSTWO I JAKOŚĆ ŻYWNOCİ JAKO PRZEDMIOT REGULACJI ADMINISTRACYJNOPRAWNYCH

Anastasiia Danyliuk

student Naukowo-Badawczego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-4412-4116

e-mail: Anastasiia_Danyliuk@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcono ujawnieniu istoty przedmiotowego komponentu administracyjnoprawnej regulacji bezpieczeństwa i jakości żywności w Ukrainie. Ustalono, że obiektowy składnik administracyjnoprawnej regulacji bezpieczeństwa i jakości żywności w Ukrainie jest prawnie określony, ale istnieje spór dotyczący określenia kategorii jakości żywności. Jako zjawisko prawne administracyjnoprawna regulacja bezpieczeństwa i jakości żywności w Ukrainie jest zdefiniowana jako system środków i metod oddziaływania na podmioty produkcji, sprzedaży i/lub obrotu żywnością, obowiązujących przez administrację publiczną w celu zapewnienia bezpieczeństwa i jakości żywności oraz ochrony zdrowia publicznego. Analiza aktów normatywnych i źródeł naukowych umożliwiła określenie bezpieczeństwa i jakości żywności jako przedmiotu regulacji administracyjnoprawnych w tej formie: są to stosunki społeczne w sferach żywności i zdrowia publicznego, powstające między władzami, podmiotami gospodarczymi i konsumentami w zakresie produkcji, obiegu, konsumpcji bezpiecznych i wysokiej jakości produktów spożywczych, a których rozliczenie opiera się na potrzebie zapewnienia ochrony życia, odpowiedniego poziomu ochrony zdrowia ludzi, gospodarki kraju i globalnego rozwoju cywilizacyjnego.

Słowa kluczowe: regulacje administracyjnoprawne, bezpieczeństwo, ochrona zdrowia publicznego, żywność, produkty spożywcze, jakość.

SAFETY AND QUALITY OF FOOD PRODUCTS AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

Anastasiia Danyliuk

Applicant for the Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-4412-4116

e-mail: Anastasiia_Danyliuk@ukr.net

Abstract. The article is devoted to disclosure essence of the object component administrative-legal regulation food safety and quality in Ukraine. It is determined that the object component of administrative-legal regulation food safety and quality in Ukraine is legally defined, however, there is a controversy in determining the category of food quality. As a legal phenomenon, administrative-legal regulation food safety and quality in Ukraine is defined as a system of measures and methods influencing subjects of production, sale and/or circulation of food products, applied by the public administration in order to ensure the safety and quality of food and health care. An analysis of regulations and scientific sources made it possible to determine the safety and quality of food products as an object of administrative and legal regulation in the following form: these are public relations in the areas of food and public health protection that arise between authorities, business entities and consumers for the production, circulation, consumption of safe and quality food, and the settlement of which is based on the need to ensure the protection of life, an adequate level of protection of human health, the country's economy and global civilizational development.

Key words: administrative and legal regulation, food products, food, public health, quality, safety.

БЕЗПЕЧНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анастасія Данилюк

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-4412-4116

e-mail: Anastasiia_Danyliuk@ukr.net

Анотація. Стаття присвячена розкриттю сутності об'єктної складової адміністративно-правового регулювання безпечності та якості харчових продуктів в Україні. Визначено, що об'єктна складова адміністративно-правового регулювання безпечності та якості харчових продуктів в Україні законодавчо визначена, однак є спірність щодо визначення категорії якості харчових продуктів. Як правове явище адміністративно-правове регулювання безпечності та якості харчових продуктів в Україні визначено як система заходів та способів впливу на суб'єктів виробництва, реалізації та/або обігу харчових продуктів, застосованих публічною адміністрацією з метою забезпечення безпеки та якості продовольства й охорони громадського здоров'я. Аналіз нормативних актів та наукових джерел надав

можливість визначити безпечність та якість харчової продукції як об'єкт адміністративно-правового регулювання у такому вигляді: це суспільні відносини у сферах продовольства та охорони громадського здоров'я, що виникають між органами влади, суб'єктами господарювання та споживачами щодо виробництва, обігу, споживання безпечних і якісних харчових продуктів, а врегулювання яких засновано на необхідності забезпечення охорони життя, належного рівня захисту здоров'я людей, економіки країни та глобального цивілізаційного розвитку.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, безпека, охорона громадського здоров'я, продовольство, харчова продукція, якість.

Постановка проблеми. Сьогодні, у рамках інтеграційних процесів до світового співтовариства, однією з ключових завдань уряду України є формування ефективної системи контролю харчових продуктів. Така необхідність обумовлена щонайменше декількома факторами. Зокрема система охорони здоров'я населення перебуває не в найкращому стані (поетапний план складних змін розпочато, однак завершиться не скоро), а взаємозалежність між харчовими продуктами та станом здоров'я населення є доведеною (як наголошує Всесвітня організація охорони здоров'я, достатня кількість безпечного та збалансованого харчування є важливим фактором для підтримки життя та зміцнення здоров'я людини (Харчова безпека – що потрібно знати, 2019)). Окрім того, Україна, як потенційний конкурентний гравець на європейському ринку, має адаптувати європейські стандарти безпечності та якості харчових продуктів, щоб забезпечити можливість економічного розвитку загалом та прирівняти якість життя українців до європейського – зокрема.

У зв'язку з цим адміністративно-правове регулювання, як правове явище, що має характер системної дії на адміністративно-правові відносини задля їхнього впорядкування (Параманов, 2020: 122) повинно оновлюватись, підлаштовуватись під реалії сьогодення. А задля максимально точного підлаштування ключове значення має чіткість визначення його об'єктної складової.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджувана проблематика має своє висвітлення в межах значної кількості наукових праць вітчизняних вчених, адже є достатньо актуальною та має прямий взаємозв'язок з процесами забезпечення добробуту населення. Зокрема окремі її особливості розкриті такими вченими як: В. Белов, Н. Берлач, М. Бодак, В. Васьковська, О. Галкіна, О. Гирка, А. Голиков, В. Заплатинський, Т. Лозинська та інші. Проте, в площині об'єктної складової адміністративно-правового регулювання, безпечність та якість харчової продукції в Україні висвітлена недостатньо, що обумовлює актуальність розгляду піднятого питання.

Метою статті є розкриття об'єктної складової адміністративно-правового регулювання безпечності та якості харчових продуктів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Національні правові рамки є ключовим елементом, що об'єктивує певну сферу суспільних відносин в правову. Такими зокрема є, як приклад:

1) Закони України – «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 22 липня 2014 р. № 1602-VII, «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин» від 18 травня 2017 р. № 2042-VIII, «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» від 6 грудня 2018 р. № 2639-VIII, «Про молоко та молочні продукти» від 24 червня 2004 р. № 1870-IV, «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10 липня 2018 р. № 2496-VIII, «Про пестициди та агрохімікати» від 2 березня 1995 р. № 86/95-ВР, «Про ветеринарну медицину» від 25 червня 1992 р. № 2498-XII, «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» від 31 травня 2007 р. № 1103-V;

2) Розпорядження Кабінету Міністрів України, зокрема «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 24 лютого 2016 р. № 228-р;

3) Постанови Кабінету Міністрів України – «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю у країнах-експортерах» від 5 липня 2019 р. № 589, «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» від 2 вересня 2015 р. № 667, «Деякі питання здійснення планових заходів державного контролю Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» від 31 жовтня 2018 р. № 896,

4) Накази Міністерства охорони здоров'я України, зокрема «Про затвердження Показників безпечності харчових продуктів «Максимальні межі (рівні) залишків діючих речовин ветеринарних препаратів у харчових продуктах тваринного походження»» від 23 грудня 2019 р. № 2646;

5) Накази Міністерства аграрної політики та продовольства України – «Про затвердження Методів відбору зразків для визначення максимально допустимих рівнів мікотоксинів у харчових продуктах для цілей державного контролю» від 22 травня 2019 р. № 264, «Про затвердження Методів відбору зразків для визначення максимально допустимих рівнів нітратів у деяких харчових продуктах для цілей державного контролю» від 5 травня 2019 р. № 34, «Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів» від 12 березня 2019 р. № 118, «Про затвердження Методів відбору зразків для визначення максимально допустимих рівнів певних забруднюючих речовин у харчових продуктах для цілей державного контролю» від 25 червня 2018 р. № 288, «Про затвердження Методів відбору зразків для визначення максимально допустимих рівнів залишків пестицидів у продуктах рослинного та тваринного походження для цілей державного контролю» від 25 червня 2018 р. № 289 та багато інших.

Так згідно з положеннями Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР, харчовий продукт – речовина або продукт (неперероблений, частково перероблений або перероблений), призначені для споживання людиною. До харчових продуктів належать напої (в тому числі вода питна), жувальна гумка та будь-яка інша речовина, що спеціально включена до харчового продукту під час виробництва, підготовки або обробки (Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів, 1997).

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 178/2002 від 28 січня 2002 р. про встановлення загальних принципів і вимог харчового права, створення Європейського органу з безпечності харчових продуктів та встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпечністю харчових продуктів від 28 січня 2002 р. № 178/2002 термін «харчовий продукт» визначає як будь-які неперероблені, частково перероблені чи повністю перероблені речовини чи продукти, які призначені для споживання людиною або щодо яких можливо обґрунтовано припустити, що вони можуть бути спожиті людиною (Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС), 2002).

Зазначені нормативно правові акти також передбачають, що цей термін не включає: 1) корми; 2) живих тварин, якщо вони не підготовлені для введення в обіг для споживання людиною; 3) рослини до збору врожаю; 4) лікарські засоби в розумінні Директиви Ради 65/65/ЄЕС (-1) та Директиви Ради 92/73/ЄЕС (-2); 5) косметичні продукти в розумінні Директиви Ради 76/768/ЄЕС (-3); 6) тютюн і тютюнові вироби в розумінні Директиви Ради 89/622/ЄЕС (-4); 7) наркотичні чи психотропні речовини у розумінні Єдиної конвенції Організації Об'єднаних Націй про наркотики 1961 року та Конвенції Організації Об'єднаних Націй про психотропні речовини 1971 року; 8) залишки та забруднюючі речовини (Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів, 1997; Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС), 2002).

Окрім того, положення Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР містять уточнення, щодо харчових продуктів для спеціальних медичних цілей, контролю ваги, а також продуктів тваринного походження та харчових ензимів.

Тобто харчова продукція відноситься до особливої групи товарів, оскільки людина щоденно, кілька разів на день приймає їжу, використовуючи продукти, включаючи перероблену сільськогосподарську продукцію. Ця продукція у більшості випадків буває швидкопсувною, підданій мікробіологічному забрудненню, можливо із залишками пестицидів, ветеринарних препаратів тощо. Харчові і сільськогосподарські продукти є живими системами, які можуть змінюватися протягом тривалого періоду під впливом біохімічних, мікробіологічних і фізичних впливів. Виробник повинен передбачити зміни цих «живих матеріалів» і вміло керувати відповідними процесами, не допускаючи виникнення незворотних явищ втрати безпечності. З урахуванням цього на перший план виходять фактори ризику здоров'ю людини (Гирка, Бодак, 2020: 21-22) – потенційну імовірність негативного впливу на здоров'я та тяжкість такого впливу з причини існування певного небезпечного фактора Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС), 2002).

Тому логічно, що згідно до чинного законодавства, безпечний харчовий продукт можна вважати таким, якщо він не справляє шкідливого впливу на здоров'я людини та є придатним для споживання, тоді як небезпечним є той, що шкідливий для здоров'я та/або непридатний для споживання (Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів, 1997).

Також зазначимо, що нині чинна редакція Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР не містить визначення терміну «якість харчового продукту». Однак у редакціях до 2015 року передбачалось, що це ступінь досконалості властивостей та характерних рис харчового продукту, які здатні задовольнити потреби (вимоги) та побажання тих, хто споживає або використовує цей харчовий продукт (Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів, 1997). Зміни внесені до цього Закону редакцією від 20 вересня 2015 р. мали на меті суттєво вдосконалили його термінологію з метою забезпечення гармонізації із законодавством ЄС. Втім залишилось незрозумілим чим обумовлено вилучення аналізованого терміну, адже його важливість підтверджується щонайменше назвою Закону.

Наразі ж аналізований Закон апелює категорією «окремі показники якості» у розуміння показників та/або властивостей харчового продукту, що застосовуються для виконання одного або кількох завдань: відокремлення традиційного харчового продукту від інших харчових продуктів; встановлення вимог до продуктів для дитячого харчування, для харчових продуктів для спеціальних медичних цілей, а також для харчових продуктів, які є повною заміною звичайних харчових продуктів для контролю ваги; інформування споживачів про властивості харчового продукту, в тому числі шляхом його маркування (Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів, 1997).

Відповідно, у цьому випадку ми маємо або два окремих об'єктів адміністративно-правового регулювання – безпечність харчових продуктів та якість харчових продуктів спеціального призначення або ж один – безпечність та якість харчових продуктів. На нашу думку, адміністративно-правове регулювання має стосуватись саме сфери безпечності та якості харчових продуктів та передбачати втілення в правореалізацію системи заходів та способів впливу на суб'єктів виробництва, реалізації та/або обігу харчових продуктів з метою забезпечення безпеки та якості продовольства й охорони громадського здоров'я.

Однак для того, щоб схарактеризувати безпечність та якість харчових продуктів як об'єкт адміністративно-правового регулювання, необхідно врахувати декілька моментів.

Зокрема як влучно відзначає О. Галкіна (Галкіна, 2015), слід брати до уваги той факт, що аналіз поняття «безпе́чність харчових продуктів» як об'єкту адміністративно-правового регулювання ускладнюється полісемантичністю базового поняття «безпе́ка». З розвитком цивілізації, суспільних відносин розуміння категорії «безпе́ка» постійно змінювалося, ставало більш досконалим, виникла різноманітність розуміння цього поняття (Васьковська, 2006). Наука про безпеку почала інтенсивно розвиватися лише наприкінці 20 сторіччя і сьогодні йде процес її становлення (Заплатинський, 2012: 90).

За твердженнями В. Заплатинського, безпе́ка це певний динамічний стан, що виникає в процесі діяльності об'єкту безпеки і взаємодії його з навколишнім середовищем. Проте безпе́ка, як така, не передбачає контролю, ні з боку об'єкту безпеки, ні від зовнішніх джерел. Звісно, якщо вести мову про забезпечення безпеки, тоді необхідність у контролі параметрів виникає, але це вже зовсім інший термін, що є похідним від безпеки (Заплатинський, 2012: 93). На думку вченого безпе́ка не є певною характеристикою об'єкту, як наприклад колір, вага, і т.д. Вона не існує сама по собі, вона завжди відноситься до чогось. Безпе́ка будь чого (предмет, машина, людина, суспільство і т. д.), розглядається тільки з позиції людських інтересів або людського розуміння позитивних або негативних процесів. Саме людська думка, на певному етапі, служить критерієм і визначає критерій небезпеки і безпеки. Таким чином, безпе́ка є феноменом, а не певною якістю або характеристикою. Вона може бути вимірною і розрахованою щодо поставлених людиною критеріїв та може бути повною, відносною, частковою і т.п. Будь-який об'єкт теоретично може бути в повній безпеці навіть за відсутності захисту, при цьому повинні бути відсутні всі небезпеки (внутрішні і зовнішні). Підвищення рівня захисту підвищує рівень безпеки у зв'язку з тим, що знижується рівень ризику або певні небезпеки для захищеного об'єкту більш такими не є. Саме тому її слід розглядати, як динамічну категорію, адже небезпе́ка і безпе́ка виникають в процесі взаємодії об'єкта з навколишнім середовищем або є результатом внутрішньої діяльності об'єкта. В рамках статичної системи без включення часового компоненту питання безпеки та небезпеки не має сенсу (Заплатинський, 2012: 94).

Щодо терміну «безпе́чність», уточнимо, що Академічний тлумачний словник української мови трактує його як: «Відсутність небезпеки; безпе́ка» (Білодід, 1970). З вищенаведеного матеріалу можна дійти висновку, що цим терміном позначається кінцевий результат забезпечення безпеки чого-небудь. Тобто це властивість продукції, процесів виробництва, експлуатації, збереження, перевезення, реалізації та утилізації. Властивість відноситься до кількісних понять, які характеризуються показниками, що вимірюються або розраховуються (Белов, Голиков, 2004). Безпе́чність у Керівництві ISO/IEC 51 «Аспекти безпе́чності. Керівні вказівки з включення їх до стандартів» визначається як відсутність неприпустимого ризику, що пов'язаний із заподіянням шкоди життю або здоров'ю людини (Катрич, 2012: 211-212).

Аналіз вищенаведеного матеріалу спонукає до висновку, що безпе́ка харчових продуктів – це стан, гарантія придатності продукту до споживання. У свою чергу безпе́чність харчових продуктів є показником за яким визначається можливість (у тому числі потенційна) їхнього споживання людиною без шкідливих наслідків для життя та здоров'я людини, її розвитку чи здатності впливати на її фізіологічний стан у короткому проміжку часу.

Примітно, що донедавна більшість науковців розглядала безпе́чність харчових продуктів як окрему складову якості продукції, що загалом полягає у відсутності загрози шкідливого впливу цієї продукції, сировини та супутніх матеріалів на організм людини (Берлач, 2008: 150). Проте вказана думка не враховує презумпції безпе́чності життя, що, зокрема, включає й презумпцію безпе́чності харчових продуктів, адже чинне законодавство, використовуючи водночас різні правові конструкції, гарантує право кожної людини на безпечні умови життя. Отже, безпе́чність вважалася невід'ємною складовою якості харчового продукту, завдяки чому вони були предметом державного регулювання та нормування. Однак через те, що вимоги до безпе́чності харчових продуктів за сучасних умов досить жорстко регламентуються правовими актами з метою запобігання поширенню хвороб, зумовлених уживанням продукції сумнівної безпе́чності (Лозинська, 2006: 197), безпе́чність вважалася менш рухливим та конкретнішим показником якості харчової продукції ніж, скажімо, її естетичний показник. Тому О. Галкіна справедливо вважає, що безпе́чність є однією з властивостей харчової продукції, що головним чином визначає її здатність бути спожитою. Проте можуть виникнути ситуації, коли харчовий продукт може бути небезпечним для певної категорії населення. Так, наприклад, цукор за умови дотримання вимог, що ставляться до нього, є якісним продуктом, але може становити загрозу життю та здоров'ю особи, яка хворіє на цукровий діабет, а отже, бути небезпечним у конкретному випадку. Тому вона заважує, що під «безпе́чністю» необхідно розуміти показник, вимоги до якого є узагальненими. Це означає, що продукт є безпечним для людини, стан здоров'я якої відповідає нормі (певні фізіологічні, медичні показники тощо), звісно ж, за умови використання такої продукції за призначенням (Галкіна, 2015: 62).

Аналіз нормативних актів та наукових джерел дає можливість визначити безпе́чність та якість харчової продукції як об'єкт адміністративно-правового регулювання у такому вигляді: це суспільні відносини у сферах продовольства та охорони громадського здоров'я, що виникають між органами влади, суб'єктами господарювання та споживачами щодо виробництва, обігу, споживання безпечних і якісних харчових продуктів, а врегулювання яких засновано на необхідності забезпечення охорони життя, належного рівня захисту здоров'я людей, економіки країни та глобального цивілізаційного розвитку.

Висновки. Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що об'єктна складова адміністративно-правового регулювання безпе́чності та якості харчових продуктів в Україні законодавчо визначена, однак є спірність щодо визначення категорії якості харчових продуктів. Як правове

явище адміністративно-правове регулювання безпечності та якості харчових продуктів в Україні можна визначити так: це система заходів та способів впливу на суб'єктів виробництва, реалізації та/або обігу харчових продуктів, застосованих публічною адміністрацією з метою забезпечення безпеки та якості продовольства й охорони громадського здоров'я.

Узагальнюючи, безпека харчових продуктів – це стан, гарантія придатності продукту до споживання, а безпечність харчових продуктів є показником за яким визначається можливість (у тому числі потенційна) їхнього споживання людиною без шкідливих наслідків для життя та здоров'я людини, її розвитку чи здатності впливати на її фізіологічний стан у короткому проміжку часу. У свою чергу якість харчового продукту є станом його відповідності заявленим характеристикам, а якісним вважається харчовий продукт, якщо йому притаманні усі показники досконалості. Відповідно, безпечність харчової продукції є умовою, при якій харчовий продукт є нешкідливим та підтримує нормалізацію життєвих сил організму людини, а якісним – якщо позбавлений недоліків виробництва, транспортування та реалізації.

Список використаних джерел:

1. Белов В., Голиков А. Терминологическая база теории безопасности. *Стандарты и качество*. 2004. № 9. С. 48–51.
2. Берляч Н. Правове визначення якості, специфікації, зазначення походження та географічного позначення продукції сільськогосподарства в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 8. С. 149–152.
3. Білодід І.К. Словник української мови. 1970. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpechnistj>
4. Васьковська В. Право людини на безпеку та конституційно-правовий механізм його забезпечення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право»; Інститут законодавства Верхов. Ради України. К., 2006. 20 с.
5. Галкіна О. Поняття «безпечність харчових продуктів» як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3(9). Т. 2. С. 61–65.
6. Гирка О., Бодак М. Сучасне оцінювання проблем якості харчових продуктів. *Якість і безпечність харчової продукції і сировини – проблеми сьогодення* : матеріали міжнародної конф. : (Львів, 25 вересня 2020 року). Львів : Видавництво «Растр-7», 2020. С. 21–23.
7. Заплатинський В. Логіко-детермінантні підходи до розуміння поняття «безпека». *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2012. Вип. 5. С. 90–97.
8. Катрич В. Безпечність взуття для дітей. *Товари і ринки*. 2012. № 2. С. 211–216.
9. Лозинська Т. Забезпечення якості та безпеки продовольства в контексті глобалізації економіки. *Теорія та практика державного управління*. Х., 2006. Вип. 1. С. 195–202.
10. Параманов Д. Теоретико-правовий підхід до розкриття сутності об'єктної складової адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні. *KELM*. 2020. № 3–3. С. 122–126.
11. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>
12. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 178/2002 від 28 січня 2002 року про встановлення загальних принципів і вимог харчового права, створення Європейського органу з безпечності харчових продуктів та встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпечністю харчових продуктів: Міжнародний документ від 28.01.2002 № 178/2002. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-02/ed20020128#n18
13. Харчова безпека – що потрібно знати. Державна установа «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України». 2019. URL: <https://phc.org.ua/news/kharchova-bezpeka-scho-potribno-znati>

References:

1. Belov, V., Golikov, A. (2004). Terminologicheskaja baza teorii bezopasnosti [Terminological base of security theory]. *Standarty i kachestvo*. № 9. pp. 48–51. [in Russian].
2. Berlach, N. (2008). Pravove vyznachennia yakosti, spetsyifikatsii, zaznachennia pokhodzhennia ta heohrafichnoho poznachennia produktsii silskoho hospodarstva v Ukraini. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 8. pp. 149–152. [in Ukrainian].
3. Bilodid, I.K. (1970). Slovyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpechnistj> [in Ukrainian].
4. Vaskovska, V. (2006). Pravo liudyny na bezpeku ta konstytutsiino-pravovy mekhanizm yoho zabezpechennia [The human right to security and the constitutional and legal mechanism for its provision]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.02 «Konstytutsiine pravo»; Instytut zakonodavstva Verkh. Rady Ukrainy. K. 20 p. [in Ukrainian].
5. Halkina, O. (2015). Poniattia «bezpechnist kharchovykh produktiv» yak obiekt administratyvno-pravovoho rehuliuвання [The concept of "food safety" as an object of administrative and legal regulation]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. Vyp. 3(9). Т. 2. pp. 61–65. [in Ukrainian].
6. Hyrka, O., Bodak, M. (2020). Suchasne otsiniuvannia problem yakosti kharchovykh produktiv [Modern assessment of food quality problems]. *Yakist i bezpechnist kharchovoi produktsii i syrovyny – problemy sohodennia* : materialy mizhnarodnoi konf. : (Lviv, 25 veresnia 2020 roku). Lviv : Ydavnnytstvo «Rastr-7». pp. 21–23. [in Ukrainian].
7. Zaplatynskyi, V. (2012). Lohiko-determinantni pidkhody do rozuminnia poniattia «bezpeka» [Logical-determinant approaches to understanding the concept of "security"]. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka*. Vyp. 5. pp. 90–97. [in Ukrainian].

8. Katrych, V. (2012). Bezpechnist vzuttia dlia ditei [Safety of shoes for children]. *Tovary i rynky*. № 2. pp. 211–216. [in Ukrainian].
9. Lozynska, T. (2006) Zabezpechennia yakosti ta bezpeky prodovolstva v konteksti hlobalizatsii ekonomiky. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. Kh. Vyp. 1. pp. 195–202. [in Ukrainian].
10. Paramanov, D. (2020). Teoretyko-pravovyi pidkhid do rozkryttia sutnosti ob'ektnoi skladovoi administratyvno-pravovoho rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti v Ukraini [Theoretical and legal approach to the disclosure of the essence of the object component of administrative and legal regulation of business in Ukraine]. *KELM*. № 3–3. pp. 122–126. [in Ukrainian].
11. Pro osnovni pryntsyipy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv [On the basic principles and requirements for food safety and quality]: Zakon Ukrainy vid 23 hrudnia 1997 r. № 771/97-VR. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
12. Rehlament Yevropeiskoho Parlamentu i Rady (IeS) № 178/2002 vid 28 sichnia 2002 roku pro vstanovlennia zahalnykh pryntsyypiv i vymoh kharchovoho prava, stvorenna Yevropeiskoho orhanu z bezpechnosti kharchovykh produktiv ta vstanovlennia protsedur u pytanniakh, poviazanykh iz bezpechnistiu kharchovykh produktiv [Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 establishing the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety]: Mizhnarodnyi dokument vid 28.01.2002 № 178/2002. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-02/ed20020128#n18 [in Ukrainian].
13. Kharchova bezpeka – shcho potribno znaty [Food security – what you need to know]. Derzhavna ustanova «Tsentr hromadskoho zdorovia Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy». 2019. URL: <https://phc.org.ua/news/kharchova-bezpeka-scho-potribno-znati> [in Ukrainian].